

تعالی علمی بدون شهرت‌طلبی

کلید پژوهش دینی

در تحقیق باید مراقب بود که پیش‌فرض‌ها، تمایلات ذهنی و هواهای نفسانی بر پژوهش حاکم نشود. هدف پژوهش دینی باید کشف حقیقت باشد. نه تثبیت نظر شخصی. تنها در چنین مسیری است که علم، به‌عنوان نوری الهی، در دل انسان جای می‌گیرد و به‌برکت و اثرگذاری واقعی می‌رسد.

حوزه یک آکادمی علمی صرف نیست که دروسی را بگذرانید و مدرکی بگیرید و بروید؛ هویت ما اخلاق است. اگر می‌خواهید تحقیقات و پژوهش‌های شما برکت پیدا کند، راهش همراه کردن دانش و تحقیقات با معنویت، تهذیب و اخلاق است.

قرآن را به‌گونه‌ای بیان کنیم که عوام بفهمند و خواص بیسندند

حجت‌الاسلام والمسلمین محسن قرائتی، با انتقاد از برخی پژوهش‌های بی‌فایده، بر لزوم تبلیغ مؤثر و قابل فهم برای عموم تأکید کرد و گفت: باید قرآن را به‌گونه‌ای بیان کنیم که عوام بفهمند و خواص بیسندند.

حجت‌الاسلام والمسلمین محسن قرائتی، در گردهمایی طلاب و فضایی کاشان، آران و بیدگل و نطنز که در مجتمع یاوران حضرت مهدی عج قم برگزار شد، گفت: گاهی تحقیقات و پژوهش‌های زیادی انجام می‌شود که ثمره عملی برای جامعه ندارد. من به مؤسسه‌ای رفتم که ۸۰۰ رساله دکترا درباره قرآن کریم داشت؛ ولی بسیاری از این بحث‌ها را نمی‌شود در تلویزیون مطرح کرد و به درد عموم مردم نمی‌خورد. اینها موضوعات کم‌کاربردی است که اگر پژوهشگران وقت خود را صرف تحقیقات مورد نیاز جامعه کنند، فایده بسیار بهتری خواهد داشت.

رئیس ستاد اقامه نماز در بخش دیگری از سخنان خود، بر تبلیغ چهره‌به‌چهره تأکید کرد و گفت: تبلیغ چهره به چهره خیلی مهم است. باید با مردم همراه شد و معارف را به زبان ساده بیان کرد. طلابی که تبلیغ چهره به چهره را به‌خوبی انجام می‌دهند، بسیار موفق هستند.

وی با اشاره به ضرورت قابل فهم بودن تفسیر قرآن گفت: تفسیری که نوشته می‌شود، باید طوری باشد که عوام بفهمند و خواص هم بیسندند. قرآن کریم در آیه ۳۲ سوره قمر می‌فرماید «وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ؛ ما قرآن را برای تذکر آسان ساختیم».

حجت‌الاسلام والمسلمین قرائتی در پایان، خطاب به طلاب گفت: شما منتظر کسی نباشید. خودتان باید ابتکار عمل به خرج دهید. اگر آمادگی داشته باشید، فرصت‌ها خودشان را نشان می‌دهند. من ۲ هزار و ۶۰۰ نکته حقوقی از قرآن استخراج کرده‌ام که الآن به‌عنوان کتاب درسی در دانشگاه تدریس می‌شود.

عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، در بخش دیگری از سخنان خود، با هشدار نسبت به شتاب در فتوا و اظهار نظر علمی، تصریح کرد: امام صادق علیه السلام تأکید می‌کنند که از فتوادادن بترسید، همان‌گونه که انسان از شیر درنده می‌ترسد؛ زیرا فتوا می‌تواند سرنوشت دینی مردم را تغییر دهد. عالم نباید به‌خاطر جلب توجه، نوآوری نمایشی یا خوشایند این و آن، سخنی بگوید که مسئولیت شرعی و اخروی به دنبال دارد و موجب شود، او به «پل عبور دیگران به جهنم» تبدیل شود.

وی با تأکید بر لزوم تواضع علمی افزود: پژوهشگر نباید آنچه را نمی‌داند، وانمود کند که می‌داند و نباید گمان کند، با گذراندن چند دوره علمی به نقطه کمال رسیده است. ارتباط با بزرگان و استفاده از تجربه عالمانی که دهه‌ها در عرصه علم و فقهات فعالیت کرده‌اند، لازمه رشد علمی صحیح است.

این استاد حوزه در ادامه، با نقل خاطراتی از بزرگان فقهات، از جمله آیت‌الله‌العظمی خویی و محقق نائینی علیه السلام و اشاره به دیدگاه‌های آیت‌الله‌العظمی سیستانی، بر اهمیت حفظ نظام سنتی فقهات تأکید کرد و گفت: فقه شیعه حاصل یک نظام علمی ریشه‌دار و برخاسته از روایات است و نمی‌توان به‌سادگی از شهرت فتوایی و اجماع فقها عبور کرد. نوآوری علمی به‌معنای مخالفت شتاب‌زده با گذشتگان نیست و جسارت علمی، به‌ویژه در دوران جوانی، اگر با تقوا و احتیاط همراه نباشد، می‌تواند آسیب‌زا باشد.

آیت‌الله غروی در پایان خاطرنشان کرد: در تحقیق باید مراقب بود که پیش‌فرض‌ها، تمایلات ذهنی و هواهای نفسانی بر پژوهش حاکم نشود. هدف پژوهش دینی باید کشف حقیقت باشد. نه تثبیت نظر شخصی. تنها در چنین مسیری است که علم، به‌عنوان نوری الهی، در دل انسان جای می‌گیرد و به‌برکت و اثرگذاری واقعی می‌رسد.

فقه شیعه حاصل یک نظام علمی ریشه‌دار و برخاسته از روایات است و نمی‌توان به‌سادگی از شهرت فتوایی و اجماع فقها عبور کرد. نوآوری علمی به‌معنای مخالفت شتاب‌زده با گذشتگان نیست و جسارت علمی، به‌ویژه در دوران جوانی، اگر با تقوا و احتیاط همراه نباشد، می‌تواند آسیب‌زا باشد.

در تحقیق باید مراقب بود که پیش‌فرض‌ها، تمایلات ذهنی و هواهای نفسانی بر پژوهش حاکم نشود. هدف پژوهش دینی باید کشف حقیقت باشد. نه تثبیت نظر شخصی. تنها در چنین مسیری است که علم، به‌عنوان نوری الهی، در دل انسان جای می‌گیرد و به‌برکت و اثرگذاری واقعی می‌رسد.

و بداند اگرچه وظیفه دارد تلاش کند و اسباب را به‌کار گیرد، اما مدبر حقیقی خداوند متعال است و سوم آنکه تمام اشتغال انسان، معطوف به انجام اوامر و ترک نواهی الهی باشد، نه برجسته‌سازی «من» و دستاوردهای شخصی.

آیت‌الله غروی همچنین با اشاره به ادامه روایت، اولین مرتبه سلوک الی‌الله را تقوا دانست و گفت: قرآن کریم تصریح می‌کند که سرای آخرت از آن کسانی است که در زمین به دنبال علو و فساد نیستند. علو همیشه به‌معنای ظلم آشکار نیست؛ گاهی علو در قالب موقعیت علمی، شهرت یا احساس برتری فکری بروز می‌کند و همین مسئله، می‌تواند پژوهشگر دینی را از مسیر صحیح خارج کند.

عضو شورای عالی حوزه‌های علمیه، سپس به سفارش‌های اخلاقی امام صادق علیه السلام در زمینه حلم و رفتار اجتماعی اشاره کرد و افزود: حضرت می‌فرمایند: اگر کسی شما را تحریک یا تهدید کرد، باید آن‌قدر بر نفس خود مسلط باشید که از پاسخ‌گویی پرهیزید. اگر کسی عیبی به شما نسبت داد، در صورت صحت، از خدا طلب آموزش کنید و اگر نادرست بود، برای گوینده طلب مغفرت نمایید. این روحیه نشانه بلوغ علمی و اخلاقی است و برای اهل علم، ضرورتی

عضو شورای عالی حوزه‌های علمیه، با تأکید بر پیوند ناگسستنی علم و عبودیت، تصریح کرد: شتاب‌زدگی در اظهار نظر، جسارت علمی و بی‌توجهی به سنت فقهات، می‌تواند پژوهش دینی را از مسیر صحیح خود منحرف سازد.

به گزارش خبرگزاری حوزه، آیت‌الله سیدمحمد غروی، در آیین تقدیر از فعالان برتر پژوهش و رونمایی از آثار علمی مؤسسه عالی فقه و علوم اسلامی، با اشاره به روایت معروف و مفصل «عنوان بصری» از امام صادق علیه السلام، این روایت را منشوری جامع برای تربیت علمی و معنوی دانست و گفت: عنوان بصری، پیرمردی سالخورده بود که سال‌ها نزد مالک‌بن انس رفت‌وآمد داشت و تفکرش تحت تأثیر جریان‌های فقهی رایج آن زمان قرار گرفته بود. با ورود امام صادق علیه السلام به مدینه، او تصمیم گرفت همان‌گونه که از مالک استفاده کرده بود، از محضر آن‌حضرت نیز بهره‌مند شود؛ اما امام در ابتدا او را نپذیرفتند؛ برخوردی که نشان می‌دهد، انتقال معارف حقیقی نیازمند آمادگی درونی و چارچوب خاص است و حتی امام معصوم علیه السلام نیز علم را بدون فراهم شدن زمینه‌های لازم عرضه نمی‌کند.

وی افزود: عنوان بصری پس از این برخورد، دچار تحول درونی شد، به زیارت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله رفت، نماز خواند و به دعا پرداخت و مدتی از حضور در محافل دیگر فاصله گرفت تا سرانجام با شوقی عمیق دوباره به در خانه امام صادق علیه السلام رفت. امام پس از پذیرش او، حقیقت علم را چنین تبیین کردند که علم صرف یادگیری و انباشتن معلومات نیست؛ بلکه نوری است که خداوند در دل کسی قرار می‌دهد که اراده‌اش متوجه خدا باشد.

وی با تأکید بر اینکه این بیان به‌معنای نفی تلاش علمی نیست، افزود: امام صادق علیه السلام تصریح می‌کنند که علم حقیقی زمانی حاصل می‌شود که انسان حقیقت عبودیت را در خود محقق سازد و این عبودیت، دارای ارکان مشخصی است؛ نخست آنکه انسان خود را مالک هیچ‌یک از داشته‌هایش نداند و همه چیز را امانت الهی تلقی کند؛ دوم آنکه برای خود تدبیر مستقل قائل نباشد